

مجله مطالعات مالی

شماره هشتم

زمستان ۱۳۸۹

مقایسه روند بودجه ریزی عملیاتی با بودجه ریزی سنواتی در سازمان ثبت احوال کشور

دکتر منوچهر جفره^۱

محمد رضا روشناسان^۲

تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۱/۱۸

تاریخ دریافت: ۸۹/۹/۲۰

چکیده

یکی از عوامل مسبب فساد اداری در دستگاههای اداری کشور نحوه بودجه ریزی آنها است که علیرغم توصیه های صندوق بین المللی پول و الزامات قانونی موضوعه، مبنی بر تغییر نظام بودجه ریزی از سنتی به عملیاتی تاکنون محقق نشده و می توان آن را به عنوان یک رفتار سوء اداری برشمرد. در این مقاله نتایج روند بودجه ریزی عملیاتی دوره سالهای ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۷ با بودجه ریزی سنتی دوره سالهای ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۴ در سازمان ثبت احوال کشور مورد بحث و مطالعه قرار گرفته تا روش بودجه ریزی عملیاتی با سنتی مورد مقایسه قرار گیرد. ابزار گردآوری اطلاعات در پژوهش مذکور بر پایه اسناد و مدارک موجود، موارد مندرج در جداول موافقتنامه های متبادله واحدهای استانی سازمان ثبت احوال با واحدهای استانی سازمان مدیریت و برنامه ریزی در استانهای مربوط بوده است که پس از جمع آوری موافقتنامه ها و استخراج داده ها، با استفاده از نرم افزار Excel و نرم افزار Spss فرضیه های تحقیق را با توجه به مبالغ اعتبار مورد تجزیه تحلیل آماری و آزمون قرار داده است. نتایج حاصل از آن نشان داد که تفاوتی بین روند بودجه ریزی سنتی با بودجه ریزی عملیاتی وجود ندارد و همچنان بودجه ریزی دستگاهها براساس چانه زنی صورت می گیرد.

۱- استادیار دانشکده مدیریت واحد مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد و مدیرکل ارجاع سازمان بازرسی کل کشور

واژه‌های کلیدی: بودجه ریزی سنتی، بودجه ریزی عملیاتی، چانه زنی، نرخ تورم، سازمان ثبت احوال.

مقدمه

تحولات متعددی در فرایند بودجه ریزی در حال وقوع است، به کارگیری اصول کلاسیک در نظام های بودجه ریزی رنگ باخته و جای خود را به اصولی داده است که هر دولتی نه براساس الگوهای پیشین تدوین بودجه، بلکه بر مبنای خصوصیات ساختاری و جاری خود، گونه ای از روشهای خاص را جهت بهبود وضع اقتصادی به کار گرفته اند. پیش از این، تدوین بودجه متعادل ضرورتی انکارناپذیر بود اما امروزه سیاستهای اقتصادی کشورها در تدوین بودجه ریزی معطوف به تحقق اهداف شده است. از این رو از جمله نظام های بودجه ریزی که در اکثر کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مورد توجه قرار گرفته نظام بودجه ریزی عملیاتی می باشد. در نظام بودجه ریزی عملیاتی کلیه دستگاههای اجرایی موظفند تمامی فعالیتهای خود را در قالب برنامه استراتژیک ۳ تا ۵ ساله با تبیین رسالت و اهداف استراتژیک و نیز اهداف عملیاتی سالانه تعریف کنند و تمامی فعالیتهای مورد عمل سازمان را تحت برنامه برآورد کرده و سپس قیمت تمام شده برنامه ها را با محاسبه قیمت تمام شده فعالیتهای ذیربط معین کنند.

اگرچه حسب تکلیف قانونی موضوع ماده ۱۳۸ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی نظام بودجه ریزی کشور به بودجه بندی عملیاتی تغییر یافته و بر این اساس بنا به قوانین بودجه سال ۱۳۸۵ به بعد بودجه بندی اعتبارات بعضی از دستگاههای کشور در قالب اهداف کمی تدوین شده است، لیکن از دیدگاه صاحب نظران پیوند نزدیک فرایند بودجه ریزی در کشور با سازماندهی دستگاههای اجرایی بر مبنای بودجه ریزی سنتی موجباتی را فراهم نموده که علیرغم اعمال رویکرد قانونی بودجه ریزی عملیاتی، بعلت فقدان سیستم حسابداری قیمت تمام شده در بخش دولتی، همچنان شاهد برآورد اقلام و مبالغ هزینه های عمومی دولت براساس افزایش سنواتی باشیم. به طوری که بنظر

مقایسه روند بودجه ریزی عملیاتی با بودجه ریزی سنواتی در سازمان ثبت احوال کشور

می رسد دستگاههای اجرایی با کسب اطلاع از میزان برآورد اعتبار که بر مبنای افزایش بودجه سال قبل تعیین شده، هزینه واحد کمی و مقدار فعالیتها را محاسبه نموده و به تعبیر دیگر با تقسیم اعتبارات بر هزینه واحد و یا مقدار، اجزاء آن را مشخص می سازند!

مبانی علمی تحقیق

نظام بودجه ای ایران

مجلس شورای اسلامی با تصویب ماده ۱۳۸ قانون برنامه چهارم توسعه دولت را مکلف به ارائه لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ با استفاده از روش بودجه عملیاتی نموده و دولت نیز ادعا می کند که لایحه بودجه اکثریت دستگاههای دولتی را براساس بودجه عملیاتی تنظیم نموده است. علیرغم اینکه بسیاری از کارشناسان، استفاده از روشهای نوین بودجه نویسی را پیشنهاد می دهند، اما ساختار دولت و رفتارهای مجلس در عمل به گونه ای است که همان روش معمول دنبال می شود. در حالیکه برای این کار باید ساختار اداری کشور اصلاح شود تا بتوان بودجه ریزی عملیاتی را به طور کامل اجرا کرد نه اینکه با تغییر سرفصل ها و تغییر کدگذاری ردیف ها و جرح و تعدیل اقلام جداول بودجه ادعای تغییر نظام بودجه ریزی صورت گیرد.

ساختار سنتی بودجه ریزی در کشور ما به گونه ای بوده که الزامات مربوط به تغییر مبانی بودجه ریزی را در خود حذف کرده و در نتیجه غالباً بودجه سال آینده دستگاه های دولتی نسبت به سال گذشته با درصد رشد مشخصی محاسبه می شود که در واقع این نوع بودجه ریزی، ساده ترین و ابتدایی ترین شکل بودجه ریزی است که در کشور اعمال می گردد. به طوری که در جداول موضوع مصوبه شورای عالی اداری کشور، شاخص هایی برای ارزیابی عملکرد سازمان ثبت احوال کشور تعیین شده که ملاحظه می شود هیچ یک از شاخص های تعریف شده بر مبنای بودجه (هزینه مصروفه) تعیین نشده و محاسبه هر یک از پارامترهای مذکور نیازمند ایجاد ساز و کاری غیر از بودجه می باشد. بنابراین اجرای دقیق روش هزینه یابی بر مبنای فعالیت فرهنگ فعلی تعیین بودجه دستگاهها را که

"بودجه‌ریزی افزایشی" است را دگرگون خواهد ساخت. بودجه نویسی به سبک عملیاتی از نظر مسئولین ذیربط و نیز صاحب نظران علم اقتصاد از مزایای بسیاری برخوردار است. برخی اجرای آن را همراه صرفه جویی های کلان می دانند و برخی دیگر از صاحب نظران ضمن اعلام صرفه جویی به عنوان مهمترین مزیت بودجه ریزی عملیاتی معتقدند حذف قدرت چانه زنی، ارزیابی واقعی عملکرد دستگاهها از دیگر شاخص های احراز بودجه ریزی عملیاتی در دستگاههای اجرایی است

نتایج بدست آمده در زمینه اجرای بودجه عملیاتی نشان می دهد که اگرچه نقش حسابداری قیمت تمام شده برحسب اجرای بودجه عملیاتی و کارآمدی عملکرد بودجه کل کشور ارتباط موثری داشته ولی اجرای آن با مشکلات بسیاری مواجه بوده و به همین علت اجرای دقیق بودجه ریزی عملیاتی را با ابهام مواجه کرده است. وجود ابهام، عدم صراحت و شفاف سازی در بودجه کل کشور یکی از مسائلی است که کارآمدی نظام بودجه ریزی را با مشکل روبرو ساخته و ناکارآمدی بودجه موجب عدم تحقق اهداف مقرر توسط قانونگذار خواهد شد. برای این منظور لازم است دولت با ایجاد شفافیت، در قالب معیارها و شاخص های استاندارد، هزینه فعالیتهای خود را پیش بینی نموده تا هم ارائه خدمات بنحو بهینه صورت گیرد و هم اینکه برای ورود به عرصه بین المللی و پیوستن به سازمان تجارت جهانی مشکلی ایجاد نشود. امید است نظام بودجه ریزی کشور با تعیین شاخص ها و مؤلفه های مناسب و اجرای صحیح موجبات تحقق انضباط اقتصادی را فراهم سازد تا انشاء... شاهد افزایش عملکرد، کارائی و بهره وری بیشتر در نظام اداری باشیم.

دیدگاه نظریه پردازان در رابطه با بودجه ریزی

تئوری پردازان علم اقتصاد در رابطه با بودجه ریزی بر دو نظریه بازی و نظریه انتخاب عمومی تأکید دارند که ذیلاً به هر یک از آنها اشاره می شود:

در نظریه بازی، راهبردهای سیاسی، انتخاب اجتماعی و نتایج اقتصادی با یکدیگر پیوند ناگسستنی دارند. نقش آفرینان استراتژیک با بهره گیری از یک نهاد بیرونی نظارت بر اجرا

(که ضامن دستیابی به نتایج موعود است) می توانند تعهدات را الزام آور سازند (۱۹۹۸, Shepsle). اگرچه این رویکرد علاوه بر قوانین درباره تصمیم گیری های جمعی نیز به کار رفته (۱۹۹۴, al et Baird)؛ اما به گونه ای نظام مند درباره قانون نظام بودجه به کار گرفته نشده است. نظریه بازی برای مدل سازی تأمین خدمات عمومی بوسیله نظام اداری به کار رفته است تا پاسخگوی تقاضا برای خدمات عمومی باشد. کران^{۳۱} برای تعاملات میان سیاستمداران و دیوان سالاران مدلی را ایجاد کرده که با قوانین ضروری فرایندهای بودجه تفاوت دارد. این پژوهش چنین نتیجه گیری می کند که مهارت های چانه زنی دست اندرکاران از عوامل تعیین کننده اصلی نتایج بودجه است. «لاینرت، ۱۳۸۷، ۳۳-۳۴»

نظریه انتخاب عمومی و مکاتب مختلف آن در رشته های اقتصاد و حقوق گسترش در بودجه ریزی یافته اند (نک، Mercurio and Mederma). نقش نظریه پردازان انتخاب عمومی، ارائه مشاوره به شهروندان درباره کارکردهای قوانین جایگزین قانون اساسی است (۱۹۹۸, Buchanan and Brennan). یکی از اصول نظریه انتخاب عمومی این است که قانون گذاران و مقامات دولتی برای منافع عمومی عمل نمی کنند (۱۹۹۸, McAuslan). قوانین از جمله تغییرات قانون اساسی، برای کنترل شیوه های استعمارگرانه سیاست مداران منفعت جو ضروری است. نظریه پردازان انتخاب عمومی معمولاً فرایندهای بودجه را به طور کامل بررسی نکرده و در بهترین حالت فقط از برخی قوانین ویژه طرفداری می کنند. برای مثال برخی از نظریه پردازان انتخاب عمومی (Buchanan, ۱۹۹۷) بیان می دارند که قانون تعادل بودجه، چنان اهمیتی دارد که باید در قانون اساسی گنجانده شود (این استدلال عمدتاً به ایالات متحده آمریکا محدود است). به موجب این دیدگاه قوانین عادی یا توافقات غیر رسمی، فاقد ثبات لازم برای اتخاذ سیاست های مالی است. «لاینرت، ۱۳۸۷، ۳۱-۳۲»

با توجه به مطالب فوق می توان گفت که نظریه بازی در بودجه ریزی سنتی ایفاء نقش می نماید در حالیکه نظریه انتخاب عمومی در بودجه ریزی عملیاتی اعمال می شود. در بودجه عملیاتی طبقه بندی عملیات به نحوی صورت می گیرد که هدفها شفاف تر بیان

شوند و ارزیابی بودجه سهل تر است زیرا در روش هزینه بندی آن ارتباط بین داده و ستاده مورد توجه قرار می گیرد. در حقیقت در تنظیم بودجه عملیاتی به جای توجه به کالاها و خدماتی که دستگاه اجرایی خریداری می کند و یا به جای توجه به وسایل اجرای فعالیتها، خود فعالیتها و مخارج و کارهایی که باید انجام شوند مورد توجه قرار می گیرند.

تاریخچه بودجه نویسی در ایران

مورگان شوستر آمریکایی اولین کارشناسی بود که به صورت رسمی و با هدف سازمان بخشیدن به وضعیت مالی دولت ایران در سال ۱۲۹۰ به ایران آمد. اما به دلیل تشدید بحرانهای سیاسی و اولتیماتوم دولت روسیه پس از ۸ ماه مجبور به ترک کشور شد. پس از گذشت یک دهه یعنی در سال ۱۳۰۱ دکتر میلیسپو که او هم اهل آمریکا بود با ماموریتی مشابه شوستر به ایران سفر کرد. وی که در راس هیاتی به ایران آمد، به دنبال یک دوره اقدامات اجرایی بود. کارشناسان در حوزه بودجه ریزی ورود میلیسپو به ایران را پایان فصل بودجه ریزی سنتی در کشور می دانند، چرا که بدین ترتیب درآمدهای دولت از درآمدهای کشاورزی و روستایی جدا شد و در حقیقت ساختار بودجه به هم ریخت. اما سالهای ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ دوران شکل گیری نظام تازه ای برای بودجه ریزی ایران به شمار می رود. در این دوران نقش درآمدهای نفتی در بودجه عمومی دولت جدی نبود و بیشتر صرف هزینه های نظامی می شد. نظام بودجه نویسی در سال های ۱۳۱۸ و ۱۳۱۹ به تکامل رسید و اطلاعات بودجه ای دولت در هفتاد ستون عرضه شد.

از سال ۱۳۳۲ فصل نوینی در نظام بودجه ریزی آغاز شد. از آن سال کشور با وام ها و کمک های بلاعوض آمریکا و انگلیس مواجه شد و درآمدهای نفتی نیز نقش مهمی در بودجه پیدا کرد. با افزایش درآمدهای نفتی و شروع برنامه های عمرانی، بودجه اهمیت مضاعفی یافت و در سال ۱۳۴۵ پیشنهاد لایحه بودجه از وظایف وزارت دارایی خارج شد و در حوزه مسئولیت نخست وزیر درآمد و بدین ترتیب دفتر بودجه در سازمان برنامه

تشکیل شد. از سال ۱۳۵۲ تهیه و تنظیم بودجه کل کشور جزو وظایف سازمان برنامه و بودجه و کلیه امور مالی و خزانه داری در وزارت دارائی متمرکز شد. در تبصره ۴۸ قانون بودجه سال ۸۰ نیز دولت ملزم به اصلاح ساختار بودجه شد و سازمان مدیریت و برنامه ریزی نیز نحوه طبقه بندی اقلام بودجه ای کشور را در لایحه بودجه سال ۸۱ بر مبنای نظام طبقه بندی آمارهای مالی دولت GFS تغییر داد. در این نظام، بودجه به دو بخش کلی دریافت ها و پرداخت ها تقسیم می شود که دریافت ها شامل درآمدهای عمومی است و از این میان درآمدهای نفتی جزء واگذاری دارائی های سرمایه ای قرار می گیرد. از سوی دیگر در برابر درآمدهای عمومی اعتبارات هزینه ای یا هزینه های جاری قرار دارد که این دو تراز عملیاتی بودجه را تشکیل می دهد. در مقابل تراز سرمایه ای برابر واگذاری دارایی های سرمایه ای است که از تملک دارائیهای سرمایه ای کم می شود. نکته حائز اهمیت در این تعریف این است که در این نظام کسری بودجه تفاوت بین تراز عملیاتی و تراز سرمایه ای بودجه است که معمولاً از طریق تراز مالی جبران می شود. از نظر تکنیکی تهیه و تنظیم بودجه در کشور ما، حسب اهداف و انتظاراتی که قانون گذار داشته است، به طور اختصار از مدل های مختلفی پیروی نموده که عبارتند از:

۱) در ایران تا سال ۱۳۴۳ بودجه به صورت بودجه ریزی متداول (سنتی) تهیه و تقدیم مجلس می شد و در آن بودجه، صرفاً نام دستگاه و مواد هزینه به تصویب می رسید. «فرزب، ۱۳۸۷، ۴۴۶»

در روش بودجه ریزی سنتی تأکید صرفاً بر حسابداری دریافتها و پرداختهای بخش دولتی بود. نقش مجلس نیز در بررسی بودجه صرفاً متوجه حفظ و کنترل مخارج دولت در چهارچوب اعتبارات مصوب خلاصه می شد. در روش بودجه ریزی افزایشی برای تصمیم گیری جدید، به تصمیم هایی که قبلاً در زمینه مورد نظر گرفته شده است مراجعه می شود و با توجه به نیازهای موجود، تغییراتی جزئی در آنها بوجود می آید. همچنین در این روش برای اجتناب از کار عظیم و پردردسر بودجه بندی، بودجه نویسی سالانه ابداع شد.

بدین معنی که هر سال مجدداً از ابتدا اقدام به کار پیچیده بودجه نویسی نمی شود، بلکه بودجه ریزان با قبول بودجه سال قبل توجه شان را روی تغییرات افزایشی متمرکز می کنند.

۲) در سال ۱۳۴۴ اولین بودجه برنامه ای کشور توسط دفتر مرکزی بودجه سازمان برنامه تهیه شد. در این سال بودجه سال ۱۳۴۳ نیز که توسط وزارت دارایی به شکل سنتی تهیه و تصویب شده بود به شکل ظاهراً برنامه ای اصلاح گردید و مجدداً به تصویب مجلس رسید. بنابراین اولین بودجه برنامه ای به لحاظ شکل، بودجه سال ۱۳۴۳ و به لحاظ روش علمی آن بودجه سال ۱۳۴۴ است. «کردبیجه، ۱۳۸۵، ۴۱۱»

در روش بودجه برنامه ای، اعتبارات برحسب وظایف، برنامه ها و فعالیتهایی که سازمان دولتی در سال مالی اجرای بودجه برای نیل به اهداف خود باید انجام دهد، پیش بینی می شود. به عبارت دیگر در بودجه برنامه ای مشخص می شود که دولت و سازمانهای دولتی در سال مالی اجرای بودجه؛ اولاً دارای چه اهداف، وظایف و مقاصد مصوب می باشند و ثانیاً برای نیل به اهداف و مقاصد مذکور، باید کدام برنامه ها و عملیات را با چه میزان اعتبار انجام دهند. پروفیسور برکهد می گوید: "اگر بخواهیم در دنیای فعلی بودجه را ابزار و وسیله کار مدیران بدانیم، باید در تقسیم بندی مخارج، هدف و غایت خرج را رعایت کنیم" (فرج وند، ۱۳۸۰، ۲۰۱)

۳) به طور کلی می توان گفت که به دلیل شکل گیری مبانی نظری و قانونی موضوع بودجه ریزی در قبل از انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۸۰ عملاً به جز تغییر در برخی روشها و جزئیات نظام بودجه ریزی تحول جدیدی در ساختار آن به وجود نیامده است. (الماسی، ۱۳۸۷، ۳۲)

در ماده ۱۳۸ قانون برنامه پنجساله چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بودجه عملیاتی به منظور شناخت فعالیتها و خدمات دستگاههای اجرایی و تعیین قیمت تمام شده آن متناسب با کیفیت و محل جغرافیایی آن و نتایج حاصل از فعالیتها و اصلاح مدیریت نیروی انسانی و ساختار سازمانی و روش های فناوری اداری و اثربخشی با استفاده از

مقایسه روند بودجه ریزی عملیاتی با بودجه ریزی سنواتی در سازمان ثبت احوال کشور

خدمات اندیشمندان، نظام بودجه ریزی کشور به صورت عملیاتی در لایحه قانون بودجه سال ۱۳۸۵ درج گردید. (فرزب، ۱۳۸۷، ۷)

به طوری که ملاحظه می شود تحولات نظام بودجه ریزی طی ۱۰۰ سال گذشته همچنان ادامه داشته و به سمت اصلاح این نظام پیش رفته است. تا جایی که همواره دولت های مختلف در دوران گذشته با تکیه بر استفاده از کارشناسان بین المللی تحولات ساختاری در بودجه را مورد توجه قرار داده اند به طوری که در سال های اخیر نیز دستورات صندوق بین المللی پول تاثیرات بسیاری در ساختار و نظام بودجه ریزی کشور داشته است.

مقایسه اعتبارات سازمان ثبت احوال در دوره بودجه سنتی با دوره بودجه عملیاتی

برای بدست آوردن شناخت کلی از چگونگی اجرای بودجه عملیاتی و سنتی در سازمان ثبت احوال کشور، ابتدا به بررسی تغییرات بودجه مصوب و واحدهای تابعه در سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ پرداخته و جزییات آن مورد مطالعه قرار گرفته است. برای این منظور مقایسه دقیق بین داده های موجود میان بودجه ریزی عملیاتی که در سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۷ انجام گردیده با بودجه ریزی سنتی که در بین سالهای ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ اجرا می شد به عمل آید.

داده های تحقیق شامل مبالغ ریالی اعتبار کل برنامه ها در دوره سالهای ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷ بوده است. چون امکان ارائه و نمایش تمامی اجزاء بودجه واحدهای استانی سازمان مذکور امکان پذیر نمی باشد، از این رو در جدول ۱ مجموع بودجه واحدهای استانی سازمان ثبت احوال کشور نمایش داده می شود:

جدول ۱) مجموع بودجه سال های ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷ واحدهای استانی سازمان ثبت

احوال بر حسب برنامه

سال	برنامه ثبت احوالات شخصیه	برنامه شناسایی ایرانیان	سایر برنامه ها	جمع اعتبار مصوب
1382	198,969,564	6,021,869	17,217,177	222,208,610
1383	247,778,567	8,815,521	20,623,366	277,217,454
1384	299,847,399	13,511,026	73,837,023	387,185,448
1385	324,023,590	112,971,311	46,150,149	483,944,950
1386	343,600,670	123,823,287	56,446,038	523,879,995
1387	418,192,271	136,390,888	65,193,276	619,976,535
جمع	1,832,412,061	401,533,902	279,467,029	2,514,412,992

نحوه توزیع داده های آماری اعتبارات استانها برحسب برنامه در سالهای ۱۳۸۲ الی

۱۳۸۷ به شرح جدول شماره ۲ می باشد:

جدول ۲) توزیع فراوانی برنامه ها در استانها در سالهای ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷

سال	برنامه ثبت احوال شخصیه	برنامه شناسایی ایرانیان	سایر برنامه ها	جمع اعتبار مصوب
1382	28	2	26	28
1383	28	3	26	28
1384	30	4	29	30
1385	30	30	30	30
1386	30	30	30	30
1387	30	30	30	30
جمع	176	99	171	176

با مقایسه اعتبارات بر حسب برنامه استانها در سالهای ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷ ملاحظه می

شود که اعتبارات در دوره سال های ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۴ هر ساله به تفکیک برنامه های

عملیاتی تعیین نشده در حالیکه در دوره سالهای ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۷ هر ساله به تفکیک برنامه

های عملیاتی برآورد شده است. به عبارت دیگر در دوره بودجه ریزی سنتی، اعتبار برنامه

مقایسه روند بودجه ریزی عملیاتی با بودجه ریزی سنواتی در سازمان ثبت احوال کشور

شناسایی ایرانیان برای تمامی ادارات کل استانها درج نشده ولی با اجرای بودجه عملیاتی اعتبار برنامه مذکور برای تمامی استانها منظور شده است.

توضیح: در سالهای ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ تعداد استانهای کشور ۲۸ مورد بوده که در سال ۱۳۸۴ استانهای خراسان جنوبی و شمالی از استان خراسان منتزع و دارای ردیف بودجه مستقل شده اند.

از آنجائیکه در دوره اجرای بودجه عملیاتی، اعتبار برنامه ثبت احوالات شخصیه در قالب دو فعالیت ثبت وقایع ۴ گانه حیاتی و فعالیت خدمات ثبتی و ویژه سجلی و اعتبار برنامه شناسایی ایرانیان نیز در قالب دو فعالیت کارت شناسایی ملی و فعالیت ارائه خدمات الکترونیکی توزیع شده است. در جدول شماره ۳ توزیع فراوانی فعالیت های مذکور در استانها در سالهای ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۷ نشان داده می شود:

جدول ۳) توزیع فراوانی فعالیت ها در استانها در سالهای ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۷

سال	ثبت وقایع چهار گانه حیاتی	خدمات ثبتی و ویژه سجلی	کارت شناسایی ملی	ارائه خدمات الکترونیکی هویت ملی
1385	30	30	30	25
1386	30	30	28	24
1387	30	30	29	25
جمع	90	90	87	74

لازم به توضیح است اعتبار فعالیت کارت شناسایی ملی در موافقتنامه سال ۱۳۸۶ استانهای گلستان و هرمزگان و در موافقتنامه سال ۱۳۸۷ استان هرمزگان درج نشده است. همچنین اعتبار فعالیت ارائه خدمات الکترونیکی هویت ملی در موافقتنامه سال ۱۳۸۵ تعداد ۵ استان (شامل خراسان جنوبی، خراسان شمالی، قزوین، کرمان و مازندران)، سال ۱۳۸۶ تعداد ۶ استان (شامل خراسان جنوبی، خراسان شمالی، قزوین، گلستان، مازندران و

هرمزگان) و سال ۱۳۸۷ تعداد ۵ استان (شامل خراسان جنوبی، قزوین، مازندران، مرکزی و هرمزگان) درج نشده است.

۱) بررسی اعتبارات مصوب در بین سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷

در این بخش ابتدا به ارائه آماره های توصیفی در سطح کشوری می پردازیم و در ادامه به بررسی و ارائه آماره ها در سطح استانی پرداخته می شود.

۴) جدول جمع اعتبارات مصوب در دوره سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ در کل کشور

کشدگی	چولگی	واریانس	انحراف استاندارد	میانگین		مجموع	حداکثر	حداقل	دامنه	تعداد	جمع اعتبارات
				آماره	انحراف استاندارد						
آماره	آماره	آماره	آماره	آماره	آماره	آماره	آماره	آماره	آماره	آماره	آماره
۸۴۵/	۰۸۴- /	۲۳۰۹۰۱۰۱۲۶۴	۱۵۱۹۵۴	۶۲۰۳۵	۴۱۹۰۶۸	۲۲۵۱۴۴۱	۶۱۹۹۷۶	۲۲۲۲۰۸	۳۹۷۷۶۷	۶	دوره ۶ ساله

با توجه به جدول فوق میانگین بدست آمده از جمع اعتبارات مصوب در ۶ سال مورد مطالعه رقم ۴۱۹ میلیارد و ۶۸ میلیون ریال می باشد. مقایسه بین آماره ها نشان می دهد که حداقل اعتبارات مصوب برابر با ۲۲۲ میلیارد و ۲۰۸ میلیون ریال مربوط به سال ۱۳۸۲ و بیشترین اعتبار مربوط به سال ۱۳۸۷ برابر با ۶۱۹ میلیارد و ۹۷۶ میلیون ریال می باشد. البته مقایسه داده ها در جدول شماره ۴ در سال های متوالی نشاندهنده افزایش مجموع اعتبارات مصوب هر سال نسبت به سال قبل است که مهمترین دلیل آن تأثیر شاخص تورم می باشد.

مقایسه روند بودجه ریزی عملیاتی با بودجه ریزی سنواتی در سازمان ثبت احوال کشور

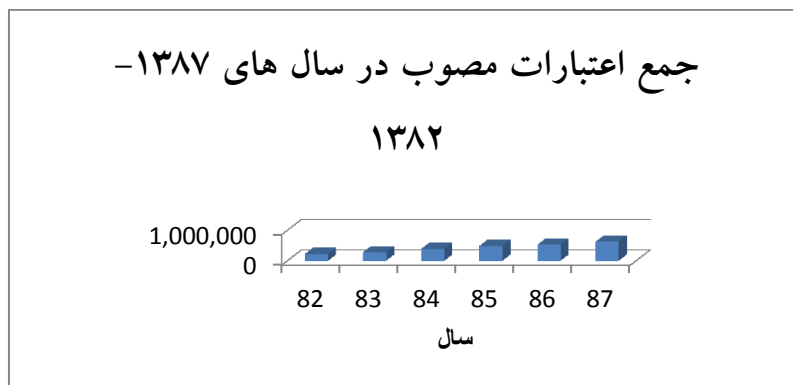
۵) جدول جمع اعتبارات مصوب در دوره سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ به تفکیک استان ها

جمع اعتبارات مصوب دوره	تعداد	دامنه	حداقل	حداکثر	مجموع	میانگین		انحراف استاندارد	واریانس	چولگی	کشیدگی
						آماره	انحراف استاندارد				
	آماره	آماره	آماره	آماره	آماره	آماره	انحراف استاندارد	آماره	آماره	آماره	آماره
	۱۷۶	۴۶۵۵۷	۲۲۹۳	۴۸۸۵۰	۲۵۱۴۴۱۲	۱۴۲۸۶	۶۸۸	۹۱۳۴	۸۳۴۴۰۱۵۴	۱/۳۰۲	۱/۳۷۹

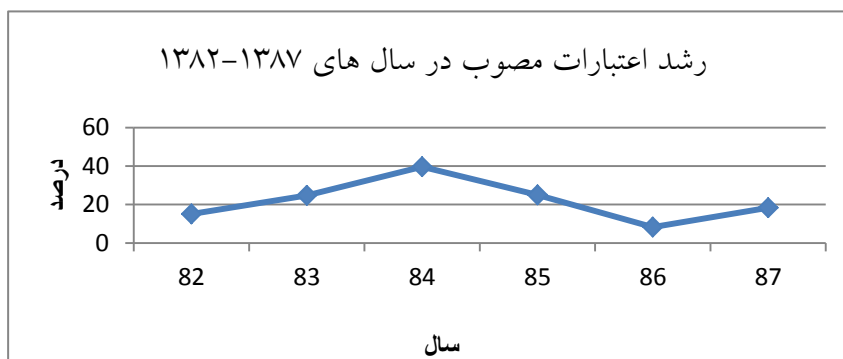
نتایج حاصل از جدول فوق در مورد آماره های توصیفی نشان می دهد که میانگین بدست آمده در خصوص جمع اعتبارات مصوب در ۶ سال مورد مطالعه در بین استان ها برابر با ۱۴۲۸۶ میلیون ریال می باشد. بنا به اطلاعات موجود کمترین مقدار اعتبار معادل ۲۲۹۳ میلیون ریال مربوط به استان قم در سال ۱۳۸۲ و حداکثر مقدار اعتبار معادل ۴۸۸۵۰ میلیون ریال مربوط به استان تهران در سال ۱۳۸۷ می باشد.

۲) بررسی تغییرات اعتبارات مصوب در بین سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷

با توجه به اینکه یکی از اهداف اصلی پژوهش حاضر «بدست آوردن شناخت کلی از چگونگی اجرای بودجه عملیاتی در کشور» می باشد. در این راستا چگونگی تغییرات ارقام بودجه اختصاص یافته به سازمان ثبت احوال و واحدهای تابعه آن در سالهای ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ پرداخته شده است.

نمودار (۱) جمع اعتبارات مصوب در سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ بر حسب ميليون ريال

نمودار (۲) نرخ رشد اعتبارات مصوب در سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷

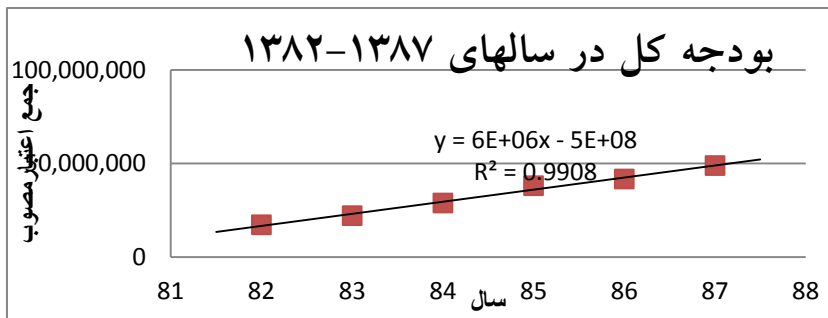
همانطور که در نمودارهای ۱ و ۲ مشاهده می شود اعتبارات مصوب در سال ۱۳۸۲ مبلغ ۲۲۲۰۰۰ ميليون ريال بوده است. در سال های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ جمع اعتبارات مصوب به ترتيب با رشدی معادل با ۲۴ و ۳۹ درصد ارقام ۲۹۹۰۰۰ و ۳۸۷۰۰۰ ميليون ريال بوده است. این روند افزایشی در سال های بعد نیز قابل مشاهده می باشد. از سوی دیگر در اولین سال اجرای بودجه عملیاتی (۱۳۸۵) نرخ رشد اعتبارات مصوب ۲۴ درصد کاهش

مقایسه روند بودجه ریزی عملیاتی با بودجه ریزی سنواتی در سازمان ثبت احوال کشور

یافته و رقم اعتبارات مصوب برابر با ۴۸۳۰۰۰ میلیون ریال گردیده است. روند کاهشی نرخ رشد اعتبارات مصوب در سال ۱۳۸۶ نیز ادامه یافته و به ۸ درصد رسید. اما در سال ۱۳۸۷ مجدداً اعتبارات مصوب معادل ۱۸ درصد نرخ رشد را تجربه نموده و رقم اعتبارات به ۶۱۹۰۰۰ میلیون ریال رسانده است. کمترین میزان رشد در طی سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ در سال ۱۳۸۶ اتفاق افتاده که برابر با ۸/۲۵ درصد بوده است. از جمله تغییرات جانبی که در امر بودجه ریزی در سال ۱۳۸۶ اتفاق افتاده و در روند بودجه ریزی سال ۱۳۸۷ تأثیر داشته انحلال سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و توزیع اعتبارات در بودجه سال ۱۳۸۷ بر اساس دستگاههای مادر (اصلی) بوده است.

۳) بررسی روند تغییرات بودجه ای در بین سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷

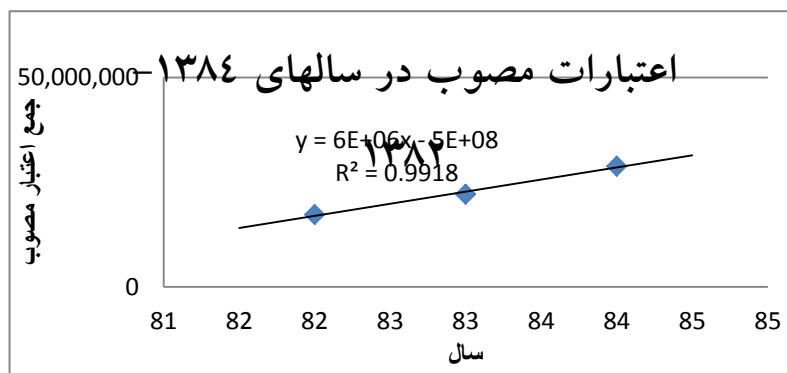
در نمودار ۳ روند تغییرات اعتبارات مصوب از سال ۱۳۸۲ تا سال ۱۳۸۷ نشان داده شده است. بر این اساس در طول این سال ها با طی یک سال به طور متوسط ۶ میلیارد ریال به اعتبارات مصوب افزوده شده است، که روندی کاملاً افزایشی را نشان می دهد.

نمودار ۳) روند تغییرات بودجه در سال های ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷

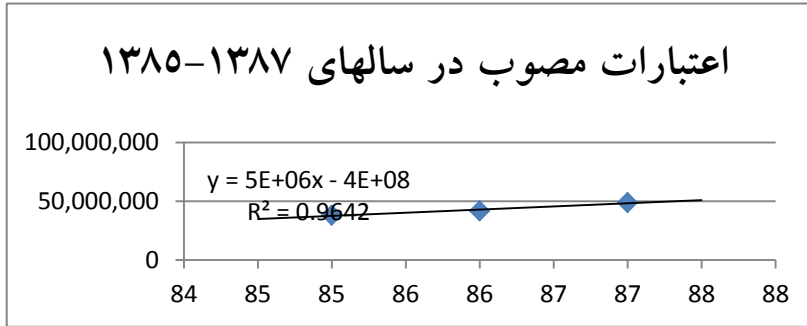
ضریب تعیین برآورد شده در این معادله برابر با ۹۹ درصد بوده که نشاندهنده قدرت توضیح دهنده بالایی مدل است و این نتیجه نشان از تمایز بین سال های مختلف در

ارتباط با اعتبارات مصوب می باشد. این تغییرات به تفکیک برای سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ که بودجه ریزی به صورت سنتی و برای سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۷ که بودجه ریزی به صورت عملیاتی تدوین شده به ترتیب در نمودارهای ۴ و ۵ نشان داده شده است.

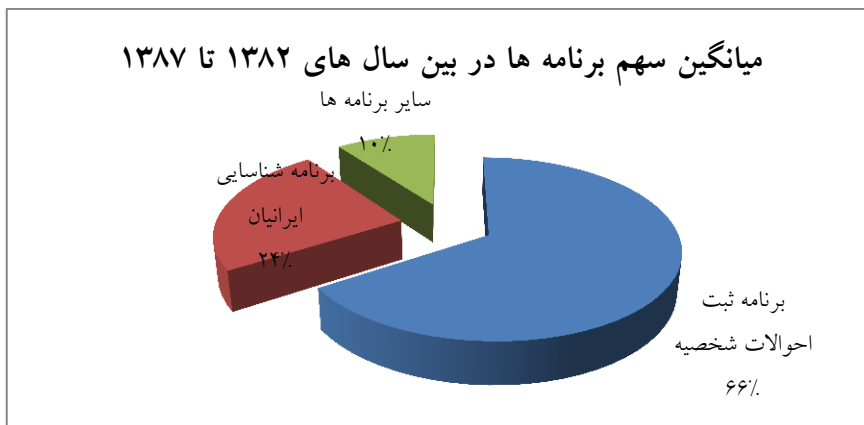
نمودار ۴) روند تغییرات اعتبارات مصوب در سال های ۱۳۸۲-۱۳۸۴

بر اساس نتایج بدست آمده در طی سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ با طی هر سال به طور متوسط ۶ میلیارد ریال به جمع اعتبارات مصوب افزوده شده است. ضریب تعیین بدست آمده برای این تخمین برابر با ۹۹ درصد بوده که نشاندهنده توضیح دهندگی بالای مدل می باشد. به عبارت بهتر، تغییرات سال به طور قابل توجهی بر روی تغییرات اعتبارات مصوب اثرگذار است. جهت این همبستگی نیز مثبت برآورد گردیده که نشاندهنده افزایش هر ساله این بودجه می باشد. نمودار شماره ۵ که بیانگر روند تغییرات اعتبارات مصوب در سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۷ می باشد نشان می دهد که در طی این سال ها با تغییر هر سال به طور متوسط ۵ میلیارد ریال به اعتبارات مصوب افزوده شده است به این معنی که، اگر چه این تغییرات نسبت به سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ کمتر می باشد، اما همچنان همبستگی بالا و روند افزایشی آن در طول سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۷ حفظ شده است.

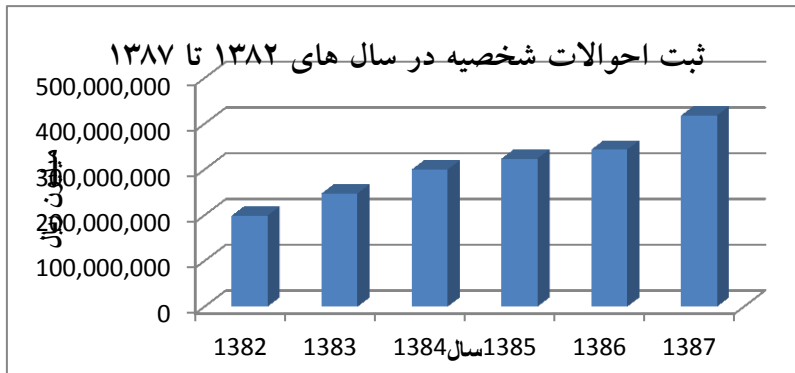
نمودار ۵) روند تغییرات اعتبارات مصوب در سال های ۱۳۸۷ الی ۱۳۸۵

۴) بررسی جمع اعتبارات مصوب بر حسب برنامه ها در دوره ۱۳۸۲-۱۳۸۷ در نمودار ۶ میانگین سهم هر یک از برنامه ها در بین سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ نشان داده شده است. با توجه به این نمودار ۶۶ درصد از میانگین اعتبارات مصوب در سال های مذکور به برنامه ثبت احوالات شخصیه اختصاص یافته است. معادل ۲۴ درصد از میانگین اعتبارات مصوب در این سال ها متعلق به برنامه شناسایی ایرانیان و سهم سایر برنامه های سازمان ۱۱ درصد بوده است.

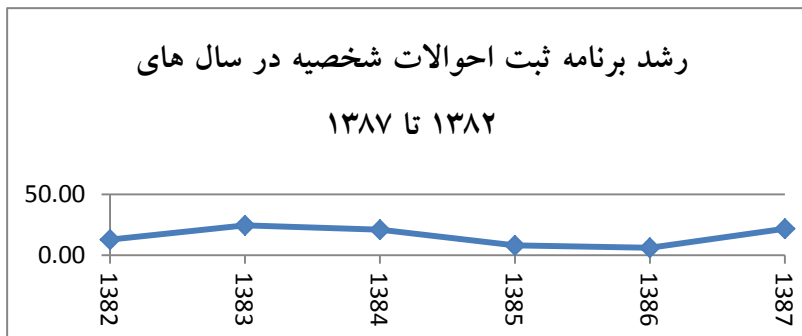

نمودار ۶) میانگین سهم بودجه برنامه ها در بین سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷

۵) بررسی تغییرات برنامه ثبت احوالات شخصیه در سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ یکی از برنامه های اصلی سازمان ثبت احوال کشور، ثبت وقایع مربوط به ولادت، وفات، ازدواج و طلاق و همچنین صدور شناسنامه و... یا به طور کلی ثبت احوالات شخصیه است که بخش اصلی وظایف و هزینه های این سازمان را در بر می گیرد. با توجه به این موضوع در این بخش به تحلیلی توصیفی و استنباطی از اعتبارات اختصاص یافته به این بخش پرداخته شده است. وضعیت بودجه برنامه ثبت احوالات شخصیه و چگونگی تغییرات اعتبار برنامه مذکور در نمودارهای شماره ۷ و شماره ۸ نشان داده شده است.

نمودار ۷) بودجه برنامه ثبت احوالات شخصیه در دوره ۱۳۸۲- ۱۳۸۷

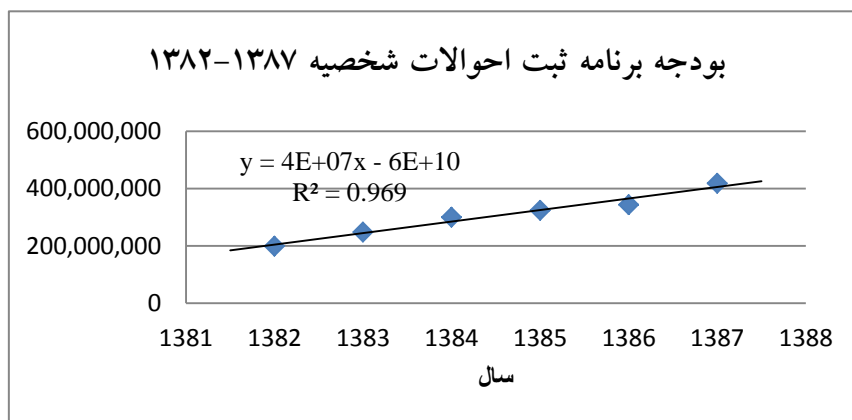

نمودار ۸) نرخ رشد برنامه ثبت احوالات شخصیه در سال های ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷

مقایسه روند بودجه ریزی عملیاتی با بودجه ریزی سنواتی در سازمان ثبت احوال کشور

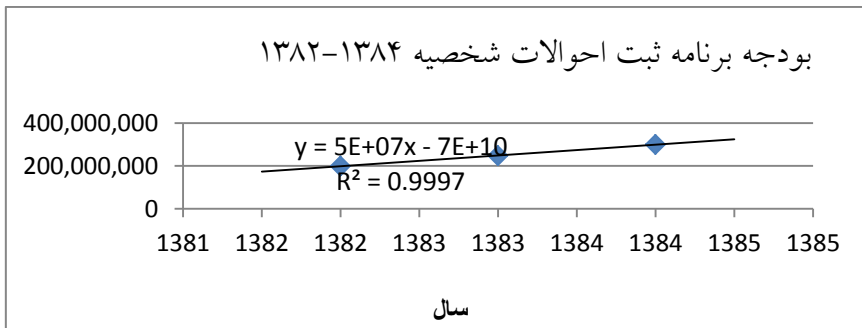
با توجه به نمودار ۸ هزینه ثبت احوالات شخصیه در سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ از روندی افزایشی برخوردار بوده است. رقم ۱۹۸۹۶۹ میلیون ریال اعتبار مصوب سال ۱۳۸۲ در سال های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ به ترتیب برابر با ۲۴۷۷۷۸ و ۲۹۹۸۴۷ میلیون ریال گردیده است. این رقم در سال ۱۳۸۵ با ۸/۰۶ درصد رشد به ۳۲۴۰۲۳ میلیون ریال رسیده است. در دوره مورد بررسی بیشترین افزایش مربوط به سال ۱۳۸۳ می باشد که ثبت احوالات شخصیه رشدی معادل با ۲۴/۵۳ درصد را تجربه کرده است. کمترین افزایش این بودجه مربوط به سال ۱۳۸۶ با ۶/۰۲ درصد افزایش است.

۶) بررسی روند تغییرات بودجه برنامه ثبت احوالات شخصیه در دوره ۱۳۸۲-۱۳۸۷ با توجه به این که برنامه ثبت احوالات شخصیه ۶۶ درصد از میانگین سهم اعتبارات سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ را داشته است، بنا به اطلاعات موجود در ادامه به بررسی تغییرات این برنامه پرداخته می شود.

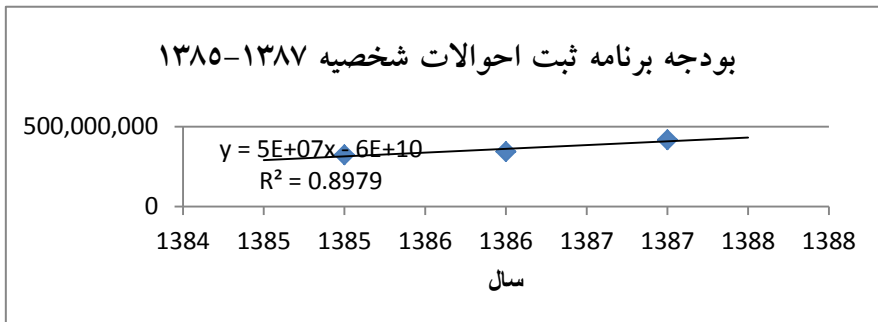

نمودار ۹) روند تغییرات برنامه ثبت احوالات شخصیه در سال های ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷

با بررسی نمودار ۹ که روند تغییرات بودجه برنامه ثبت احوالات شخصیه در سالهای ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۷ را نشان می دهد، مشاهده می شود، همواره در طی دوره مورد بررسی تعیین بودجه روندی صعودی داشته و در طی هر سال افزایش یافته است. همچنین با در نظر گرفتن معادله رگرسیون برآورد شده، مشاهده می شود که با طی هر سال به طور متوسط به بودجه ثبت احوالات شخصیه ۴ میلیارد ریال اضافه گردیده است. در ادامه، به بررسی بودجه ریزی به تفکیک دو دوره بودجه ریزی سستی (سال های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴) و بودجه ریزی عملیاتی (سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۷) طبق نمودار های ۱۰ و ۱۱ پرداخته می شود.

نمودار ۱۰) روند تغییرات برنامه ثبت احوالات شخصیه در سال های ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۴

نمودار ۱۱) ثبت احوالات شخصیه در سال های ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۷

مقایسه روند بودجه ریزی عملیاتی با بودجه ریزی سنواتی در سازمان ثبت احوال کشور

با مقایسه این نمودارها نیز مشاهده می گردد که در هر دو دوره روند بودجه افزایشی بوده، اگر چه روند افزایشی در دوره دوم که بودجه عملیاتی اجرا گردیده، کندتر از دوره اول که بودجه به طور سنتی اجرا شده، می باشد.

برآورد رگرسیون چند متغیره تاثیر متغیر چانه زنی و تورم بر بودجه

برای پیش بینی اثر پذیری متغیر وابسته جمع اعتبارات مصوب سازمان ثبت احوال از متغیرهای مستقل «تورم و چانه زنی» و جهت تعیین تاثیر متغیر کیفی تغییرات روند بودجه نویسی، رگرسیون چند متغیره (با روش Enter) به کار گرفته شده است که نتایج بدست آمده از تخمین معادله رگرسیون $Y = a + bX_1 + cX_2 + u$ در جدول شماره ۱۰ نشان داده شده است.

جدول ۱۰) نتایج رگرسیون همزمان برای پیش بینی متغیر بودجه کل

شاخص آماری مدل رگرسیون	ضریب همبستگی (R)	مجذور R (R) ²	(R) ² تعدیل یافته	F	سطح معناداری
۱	۰/۹۲۵	۰/۸۵۶	۰/۷۹۹	۱۴/۸۷۹	۰/۰۰۸

بر اساس نتایج فوق ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۹۲ درصد بوده و مجذور ضریب همبستگی تعدیل شده چندگانه ۸۰ درصد است که نشان می دهد ۸۰ درصد تغییرات متغیر وابسته (جمع اعتبارات مصوب) به وسیله «نرخ تورم و متغیر چانه زنی» تبیین می شود. ضریب تعیین تعدیل یافته در این مدل معادل با ۸۰ درصد برآورد گردیده است که حاکی از قدرت توضیح دهندگی بالای مدل دارد. آماره F به دست آمده در این مدل برابر با ۱۴/۸۸ می باشد که بیشتر از مقدار F بحرانی جدول شماره ۴-۳ بوده و حاکی از معنی دار بودن مدل می باشد. این امر از مقدار بدست آمده براساس آماره P-Value نیز

قابل بررسی است با توجه به این که رقم برآورد شده برای این متغیر برابر با ۰/۰۰۸ است نشان می دهد معادله رگرسیون در تمام سطوح از معناداری لازم برخوردار است.

جدول ۱۱) ضرایب رگرسیون و بتا برای بررسی اثر متغیرهای مستقل بر جمع اعتبارات مصوب

سطح معنی داری (P.Value)	T	بتا (ضریب رگرسیونی استاندارد شده)	خطای استاندارد	ضریب رگرسیونی استاندارد نشده	شاخص آماری مدل
۰/۰۳۲	۲.۹۳۹	-	۱۴۰.۷۶۰	۴۱۳.۷۳۶	ضریب ثابت
۰.۰۳	۱.۱۱۷	۰/۲۳۸	۶.۳۶۴	۷.۱۰۷	تورم
۰/۰۱۶	۳.۵۸۲	۰/۷۶۲	۶۹.۳۰۴	۲۴۸.۲۷۴	متغیر دامی (چانه زنی)

بر طبق جدول شماره فوق متغیر چانه زنی (در اولویت اول) و تورم (در اولویت دوم) به عنوان دو متغیر قابل ملاحظه و تأثیر گذار بر افزایش بودجه ریزی در سنوات مورد مطالعه می باشند. زیرا تأثیر رگرسیونی چانه زنی با ضریب بتای ۰/۷۶ می باشد، در حالیکه ضریب بتای تورم ۰/۲۴ می باشد و نتیجه بدین صورت قابل تفسیر است که به ازای هر واحد تغییر در میزان چانه زنی، ۷۶ واحد بر میزان اعتبارات مصوب افزوده می شود و از آنجائیکه در تحقیق حاضر جهت متغیر چانه زنی مثبت می باشد، از این رو نوع تغییر بصورت افزایش خواهد بود. در مورد متغیر تورم اگرچه تغییر از نوع افزایشده می باشد، اما میزان تأثیر تورم در مقایسه با چانه زنی کمتر است یعنی ضریب رگرسیونی ۰/۲۴ نشان می دهد که به ازای هر واحد تغییر در میزان تورم، ۲۴ واحد در میزان اعتبارات مصوب تغییر ایجاد می شود.

در مجموع و با صرف نظر از تغییراتی که از نظر شکلی در بودجه ریزی سالهای ۱۳۸۵ به بعد از حیث تفکیک اعتبارات بر حسب برنامه ها و فعالیت ها (شامل درج اهداف کمی هزینه واحد، مقدار و هزینه کل) صورت گرفته است اساساً نتایج بررسیهای آماری عبارت است از»

- مجموع اعتبارات در سال های ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷ در کل سازمان مورد مطالعه، در سال های متوالی نشاندهنده افزایش مجموع اعتبارات مصوب هر سال نسبت به سال قبل است که هر چند در این تحقیق، اثر تورم بر نتایج تحقیق مورد توجه محقق نبوده است، اما این مسئله که مهم ترین دلیل افزایش، ناشی از تأثیر نرخ تورم است امکان دارد بر نتایج تحقیق تأثیر موثر بوده باشد.
 - در بررسی روند رشد اعتبارات در سالهای ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷، از جمله تغییرات جانبی که در این دوره اتفاق افتاده تنظیم لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ براساس بودجه عملیاتی، انحلال سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور در سال ۱۳۸۶ و حذف ردیف دستگاهها در توزیع اعتبارات سال ۱۳۸۷ بر اساس توزیع برحسب دستگاههای مادر (اصلی) می باشد.
 - در بررسی روند تغییرات اعتبارات مصوب از سال ۱۳۸۲ تا سال ۱۳۸۷ نتیجه گرفته می شود که جمع اعتبارات در طول سال های مذکور هر سال افزایش داشته و از روند رشد مثبت برخوردار بوده است.
- در پژوهش از آزمون ضریب همبستگی استفاده شده که نتایج آزمون ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۹۲ درصد بوده و مجذور ضریب همبستگی تعدیل شده چندگانه ۸۰ درصد بوده است که نشان می دهد ۸۰ درصد تغییرات متغیر وابسته (جمع اعتبارات مصوب) به وسیله «نرخ تورم و متغیر چانه زنی» تبیین می شود. ضریب تعیین تعدیل یافته در این مدل معادل با ۸۰ درصد برآورد گردیده است که حاکی از قدرت توضیح دهندگی بالای مدل دارد.
- متغیر چانه زنی (در اولویت اول) و تورم (در اولویت دوم) به عنوان دو متغیر قابل ملاحظه و تأثیر گذار بر افزایش بودجه ریزی در سنوات مورد مطالعه بوده اند زیرا تأثیر رگرسیونی چانه زنی با ضریب بتای ۰/۷۶ می باشد، در حالیکه ضریب بتای تورم ۰/۲۴ می باشد و نتیجه بدین صورت قابل تفسیر است که به ازای هر واحد تغییر در میزان چانه زنی، ۷۶ واحد بر میزان اعتبارات مصوب افزوده می شود و از آنجائیکه در تحقیق حاضر

جهت متغیر چانه زنی مثبت می باشد، از این رو نوع تغییر بصورت افزایشده خواهد بود. در مورد متغیر تورم اگرچه تغییر از نوع افزایشده می باشد، اما میزان تأثیر تورم در مقایسه با چانه زنی کمتر است یعنی ضریب رگرسیونی ۰/۲۴ نشان می دهد که به ازای هر واحد تغییر در میزان تورم، ۲۴ واحد در میزان اعتبارات مصوب تغییر ایجاد می شود.

نتیجه گیری و پیشنهادات

نتیجه کلی این است که چون قیمت تمام شده مبنای محاسبه اعتبار هر فعالیت نبوده بنابراین واحدهای استانی، در یک سطحی و به اشکال مختلف به چانه زنی می پردازند، به طوری که آزمون رگرسیون، وجود و تأثیرگذاری چانه زنی بر جمع اعتبارات مصوب استان ها را به اثبات می رساند. این نکته نیز باید در نظر گرفته شود که بودجه ریزی عملیاتی با توجه به مطالعات تطبیقی سایر کشورها، عملاً در کوتاه مدت محقق نخواهد شد. همان طور که در پژوهش حاضر نیز تفاوت اساسی و ماهوی در تغییر روند بودجه ریزی از سنتی به عملیاتی بدست نیامد.

با توجه به نتایج فوق باید گفت در بودجه ریزی عملیاتی منابع بر مبنای نیل به نتایج (اهداف) مشخص و قابل سنجش تخصیص داده می شود. در حقیقت بودجه ریزی عملیاتی روابط بین پیش بینی و عملکرد را مشخص می کند و نیز از بروز انحراف بیشتر در پیش بینی های غیر واقعی می کاهد. با این توصیف واحد نظارت می تواند نحوه به کارگیری منابع را مورد بررسی قرار داده و ضمن ایجاد ارتباط بین منابع مصرف شده با نتایج حاصله، اثربخشی و کارایی برنامه ها را ارزیابی نمایند. همچنین بودجه ریزی عملیاتی عوامل صرفه جویی و اثربخشی را به ابعاد سنتی بودجه ریزی اضافه می کند، برای این منظور مدیران بخش دولتی باید تلاش نمایند تا همچون بخش خصوصی در پی کاهش هزینه ها برای حداکثر کردن سود (منافع) باشند. از جمله مواردی که می تواند در کاهش هزینه های بخش دولتی مورد توجه قرار گیرد اقلام هزینه ای دستگاههای دولتی شامل پرداخت حقوق و دستمزد نیروی انسانی و همچنین هزینه های مربوط به اجاره ساختمان

و یا نگهداری آنها است که باید در فرایند هزینه یابی مورد توجه ویژه قرار گیرد. از این رو موارد ذیل مورد پیشنهاد است:

۱) در فرایند بودجه باید از یک سو، نظارت‌های لازم در مرحله تدوین توسط یک واحد تعدیل (سازمان مستقل و حرفه ای همچون سازمان مدیریت و برنامه ریزی سابق) انجام پذیرد و از سوی دیگر با استاندارد کردن فعالیتها همراه با استقرار نظام حسابداری مبتنی بر تهیه قیمت تمام شده و نظام آماری مبتنی بر GFS، دستگاههای دولتی را به گونه ای تجهیز و تقویت کرد که زمینه و بستر لازم برای تحقق بودجه ریزی عملیاتی فراهم شود و از آن طریق مدیریت عملکرد (ارزیابی مدیریت) سازمان‌های دولتی فراهم گردد.

۲) تهیه بودجه عملیاتی برای پاسخ گویی به نیازهای مالی کشور ضروری بوده هرچند که اجرای آن دشوار باشد. از این رو داشتن اراده سیاسی، فرهنگ سازی در نظام اداری، بازنگری در نظام ارزیابی برای استقرار شایسته سالاری، تقویت بخش خصوصی و واگذاری امور در اجرای سیاستهای اصل ۴۴ قانون اساسی از جمله زمینه های مدیریتی و اجرایی تهیه بودجه عملیاتی است.

۳) در جهت تحقق ارائه خدمات دولت الکترونیک، ساختار سنتی سازمان ثبت احوال کشور براساس ساختارهای نوین طراحی شود و با واگذاری بخش هایی از فعالیت های عملیاتی آن به بخش خصوصی در هزینه های ثابت ناشی از نگهداری ساختمان ها و تأسیسات صرفه جویی صورت گیرد و منابع حاصل از صرفه جویی به مقیاس، به عنوان تشویق جهت افزایش کارایی در اختیار سازمان مذکور قرار گیرد.

فهرست منابع

- ۱) الماسی، ح.، (۱۳۸۷)، نظام بودجه ریزی دولتی در ایران، چاپ اول، تهران، شهر آشوب.
- ۲) پناهی، ع.، (۱۳۸۶)، بودجه ریزی عملیاتی در نظریه و عمل، چاپ اول، تهران، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- ۳) حسن آبادی، م. و نجار صراف، ع.، (۱۳۸۴)، نیم قرن تجربه آمریکا در نظام های بودجه ریزی عملیاتی، تهران، بهراد.
- ۴) حسن آبادی، م. و نجار صراف، ع.، (۱۳۸۶)، مدل جامع نظام بودجه ریزی عملیاتی «مدل الماس»، چاپ اول، تهران، انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران.
- ۵) شبیری نژاد، ع.ا.، (۱۳۷۵)، گستره و ساختار بودجه ای ایران الگوی منابع و مصارف، تهران، نشرنی.
- ۶) شبیری نژاد، ع.ا.، (۱۳۸۷)، بودجه ریزی در ایران (بودجه و پارلمان)، چاپ اول، تهران، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- ۷) صراف، ف.، (۱۳۵۴)، بودجه ریزی دولتی و نظام بودجه ریزی ایران، تهران، مدرسه عالی بازرگانی.
- ۸) عزیزی، غ.، (۱۳۸۲)، فراگرد تنظیم و کنترل بودجه دولتی (براساس GFS)، تهران، شهر آشوب.
- ۹) فرج وند، ا. و ابراهیمی نژاد، م.، (۱۳۸۰)، فراگرد بودجه از تنظیم تا کنترل، چاپ دوم، تهران، انتشارات گلباد.
- ۱۰) فرزیب، ع.، (۱۳۷۹)، بودجه ریزی دولتی در ایران، چاپ دهم، تهران، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- ۱۱) فرزیب، ع.، (۱۳۸۴)، نظام نوین بودجه ریزی در ایران، تهران، شرکت تعاونی کارآفرینان فرهنگ و هنر.

- (۱۲) فرزیب، ع، (۱۳۸۷)، بودجه ریزی کاربردی در ایران، تهران، چاپ اول، شرکت تعاونی کارآفرینان فرهنگ و هنر.
- (۱۳) کردبچه، م، (۱۳۸۵)، نظام بودجه ریزی: مبانی نظری- سیر تحولات بین المللی- بررسی تطبیقی- تحولات نظام بودجه ریزی در ایران، چاپ اول، تهران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.
- (۱۴) لاینرت، یان، (۱۳۸۷)، بودجه ریزی در جهان چارچوب حقوقی نظام های بودجه ای (مطالعه تطبیقی)، ترجمه افشین خاکباز، چاپ اول، تهران، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- (۱۵) بخشنامه شماره ۱۶۸۳۲۷/۱۶۸۳۲۷ مورخ ۱۳۸۲/۹/۸ معاون رئیس جمهور و دبیر شورای عالی اداری
- (۱۶) دستورالعمل اجرایی و مطالب آموزشی بودجه ریزی عملیاتی، ۱۳۸۴، سازمان مدیریت و برنامه ریزی.
- (۱۷) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴، چاپ پنجم، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.
- (۱۸) ماده واحده و تبصره های قانون بودجه سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۷ کل کشور، تهران، مرکز مدارک علمی و انتشارات .
- (۱۹) پایگاه اینترنتی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی www.majles.ir
- (۲۰) مجموعه مقالات اولین تا سومین کنفرانس بین المللی بودجه ریزی عملیاتی در کشور www.penco.ir
- (۲۱) پایگاه اینترنتی سازمان ثبت احوال کشور www.sabteahval.ir

یادداشت‌ها

⁴¹Karan , ۱۹۹۶
